

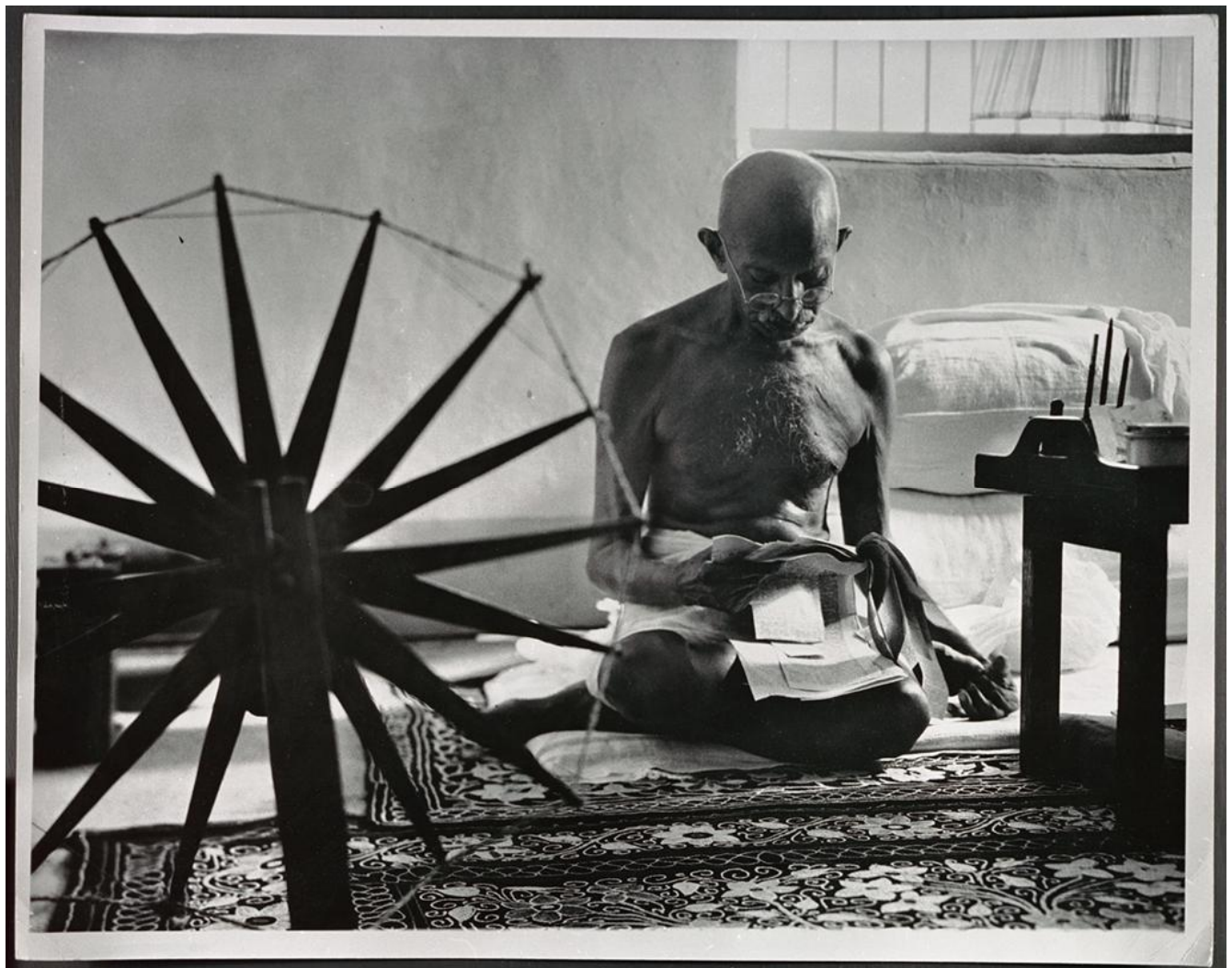

foto: Margaret Bourke-White/Time inc. "Gandhi, India, 1946"

Gandhi – politikermunken

fagartikkel i krl, ALKRLFAG03, konteeksamen 10.feb.2010

kandidat 600

Innhold

GANDHI – POLITIKERMUNKEN.....	1
INNHold	2
GANDHI – POLITIKERMUNKEN	3
Problemstilling:	3
Ikkevold.....	3
Hinduisme – tradisjon og samtid.....	4
Politikk og religion.....	5
Noen sentrale begreper	5
Ahiṃsā i flere lag	6
Gandhi og Bhagavadgita	7
Satyagraha – passiv motstand?.....	8
Satyagraha og yoga	9
Salt og satyagraha.....	10
Konklusjon	11
Epilog/Etterskrift.....	11
ILLUSTRASJONER	12
LITTERATUR.....	13

Gandhi – politikermunken

Mohandas Karamchand Gandhi (1869-1948) regnes ofte som viktig i dannelsen av den indiske stat i det han av historien¹ anerkjennes som en vesentlig lederskikkelse i prosessene som munnet ut i Indias løsrivelse fra Storbritannia i 1948. Det er særlig hans sammensmelting av religion og politikk som setter ham i en særstilling. Gandhi er den som i moderne tid ser ikkevold som et politisk redskap med argumentasjon i religionen.

Problemstilling:

Hva er det i hinduismen som legger grunnen for og muliggjør Gandhis forståelse og kombinasjon av religion og politikk, og som resulterer i ikkevoldelig motstand?

Ikkevold

Når en snakker om politikermunken Gandhi, er det naturlig innledningsvis si noe generelt om ikkevold. Som verktøy for å oppnå politiske mål kan ikkevold forstås på mange forskjellige måter. Weber og Burrowes (1991) benytter seg av et 'trådkors' for å beskrive forskjellige beveggrunner for å benytte seg av ikkevold som politisk verktøy. Langs to akser, den ene ideologisk/pragmatisk og den andre taktisk/strategisk², kan tilnærmingen til ikkevold forstås. Plasseringen enhver aksjonist eller gruppering gis, avhenger av tidshorisont for det ikkevoldelige engasjementet, grad av dybdeanalyse bak engasjementet, hvor "tro" aksjonen er mot ikkevold ved provokasjon, osv. Weber og Burrowes understreker at ikkevold på ingen måte må forveksles med passivitet eller mangel på handlekraft, men heller ikke at det er ensbetydende med et livslangt engasjement for ikkevold til enhver pris. Tvert imot, ikkevold bør forstås for den som ønsker politisk endring som ett verktøy på likeverdig linje med sabotasje eller andre typer "voldelige" handlinger. Vi skal se at Weber og Burrowes her er helt på linje med Gandhi.

Årsaker til ikkevoldelig engasjement kan følgelig variere fra en tvungen tilnærming (jeg har ingen våpen, overmakten er for stor) til en valgt tilnærming (jeg kan egentlig skyte ned motstanderen, men velger å ikke gjøre det *fordi jeg velger*). Målet

¹ Historieskriving har kanskje underkommunisert rollen til dem som tok til våpen i frigjøringskampen (Jacobsen)

² Weber og Burrowes, 1991, min oversettelse

spiller også inn. Ønsker jeg å endre hele det eksisterende politiske rammeverket, eller ønsker jeg en endring innenfor det eksisterende rammeverket. Må jeg forholde meg til omverdenen eller en tredjepart?

Den kampen Gandhi kjempet i India og den King kjempet i USA kan stå som eksempler på forskjellige tilnærminger; i India hadde Gandhi som mål å endre samfunnsstrukturen, fra koloni til selvstyre. I USA jobbet Martin Luther King, jr. innenfor de eksisterende juridiske rammer; flere av kampene de ikkevoldelige aksjonene var en del, ble egentlig vunnet i rettslokalene; Grunnloven slo fast at alle skulle ha like rettigheter, følgelig stod mye om å påvise at de forskjellige lokale praksiser var grunnlovsstridige.

Som nevnt, ikkevold er *ikke* det samme som passivitet, eller mangel på handlekraft. Det er en bevist taktikk. Den krever disiplin, og den tar inn over seg både muligheten til å overbevise motstanderen, og den tar også hensyn til en mulig tredjepart. (fig. 1). Men hva er det i hinduismen som legger grunnen for Gandhis forståelse for og bruk av ikkevold?

Hinduisme – tradisjon og samtid

Det religiøse universet Gandhi vokste opp i, er ett som fortsatt er en utfordring for religionsvitere. Hvordan definere hinduisme? Med hinduismen er det ikke mulig å peke på en grunnlegger, et nullpunkt. Det er egentlig ikke mulig å peke på *en* lære, selv om lærde fra *brāhmaṇa*-klassen selv regner seg som de med definisjonsmakt³. Hinduisme er tett knyttet til India; navnet hinduisme stammer fra det persiske navnet for elven Indus, og ble først brukt av Alexander den Stores soldater om folket som bodde øst for denne.

Hinduisme er idag ett samlebegrep for det mangfoldet av religiøse praksiser som med røtter tilbake til Harappa-kulturen⁴ har vokst frem på det indiske kontinent. Selv om begrepet etymologisk går langt tilbake, er dagens forståelse og bruk ung, og kan knyttes til britenes kolonisering av India på 1800-tallet⁵. Hinduismen har ikke en navngitt grunnlegger, den eier ikke noe nullpunkt. Hinduismen er summen av flere tusen års

³ Jacobsen, 2003

⁴ Reinvang, 2006. I Jacobsen, 2003 brukes ”*Indussivilasjonen*”

⁵ Reinvang, 2006

intellektuel virksomhet, nytenkning og nyskapning. Brudd og kontinuitet.

Religionshistorikeren Brian K. Smith definerer hinduismen som ”religionen til de mennesker som skaper, vedlikeholder og forandrer tradisjoner med legitimerende referanse til Vedaens autoritet.”⁶ Det er en definisjon som både peker på røttene tilbake til hinduismens eldste, og ifølge troende, åpenbarte skrifter (Veda), og på den levende og dynamiske formen hinduismen har.

Politikk og religion

Som en av mange, var Gandhi en som ønsket å påvirke definisjonen av hinduismen, å ta den inn i en ny tid. Både Gandhi og andre så forsterkningen og konsolideringen av en hinduistisk identitet som vesentlig i kampen for frigjøringen av India fra britisk kolonistyre. Sammen med tenkere som Vivekananda (1863-1902), som fremmet *seva* eller sosialt arbeid som religiøs forpliktelse, og Indias første statsminister Jawaharlal Nehru (1889-1964), stod Gandhi for en form for hinduisme som fikk gjennomslag i Kongresspartiet og det unge India, med programmer og tiltak for å støtte minoriteter og svake grupper i samfunnet bl.a med forbud mot kastesystemet. Den andre størrelsen i indisk politikk, Hindunasjonalistene, mener at Indias hindumajoritet diskrimineres i eget land av en sekulær indisk stat⁷, isteden for å være privilegerte. Siden frigjøringen fra britene er det disse to politiske fraksjonene som har preget indisk politisk liv. Og i India preges det politiske liv av religion.

Noen sentrale begreper

Når det er snakk om Mohandas Gandhi og ikkevold, er det særlig to begreper som trekkes frem: *ahimsā* og *satyagraha*. Det første har en lang tradisjon bak seg, det andre er Gandhis egen konstruksjon. Men før vi tar for oss disse sentrale begrepene, kan det være greit å ta for seg noen andre sentrale begrep og oppfatninger i hinduismen.

Vedaene, den rike teksttradisjonen som oppfattes som åpenbarte (*shruti*), er nevnt. Vedaene dateres fra 1500 f.v.t. til 100 e.v.t.⁸, og regnes av de fleste både innenfra og utenfra som felleseie, dette til tross for at ikke alle hinduer nødvendigvis kjenner

⁶ Smith, 1987 i Jacobsen, 2003:24

⁷ Reinvang, 2006

⁸ Reinvang, 2006

tekstene. De er på sanskrit, og omfanget er stort. ”Et aspekt ved hellige tekster i hinduismen er [...] at de er til for å resiteres, ikke forstås.”⁹

En grunnleggende idé for hinduismens verdensforståelse, er det uendelige kretsløp av fødsel og død, samsara ”et kretsløp hvis grunnleggende kjennetegn er lidelse”¹⁰. Det er karma-loven, oppfattelsen av at alle handlinger har en konsekvens, som styrer hvor i verdenshierarkiet enhver gjenfødes. Gode handlinger medfører god konsekvens, dårlige handlinger dårlig konsekvens. Karma betyr faktisk ”handling”. Også guder er underlagt karma-loven, og vil om deres gode karma brukes opp, bli gjenfødt som menneske, dyr eller plante¹¹. Med oppfatningen om det uendelige kretsløpet følger et mål om å bryte fri, *mokṣha*. Samsara, karma og *mokṣha* er idéer som kommer inn i den vediske tradisjonen i møte med den asketiske *śramaṇa*-tradisjonen.

Denne innflytelsen kommer til uttrykk i den siste tekstgruppen av Veda, *Upanishadene*, og kan også stå som ett eksempel på hvordan nye impulser gis legitimitet ved å skrives inn i de hellige tekstene. Sammen med samsara, karma og *mokṣha*, blir det i *śramaṇa*-tradisjonen lagt vekt på ikkebeskadigelse, *ahiṃsā*.

Ahiṃsā i flere lag

Ahiṃsā er et viktig begrep i flere av de religiøse retningene med utgangspunkt i India; både hinduismen, buddhismen og jainismen. Særlig for jainismen, en av en rekke asketiske bevegelser som bryter med samfunnet i den ”asketiske reformperioden”¹² er *ahiṃsā* sentralt. Det kan være verdt å merke seg at denne religiøse retningen står sterkt i Gujarat, staten der Gandhi ble født og vokste opp.

Mangel på våpen i gravfunn fra indussivilisasjonen, eller Harappa-sivilisasjonen, (ca 3000-1500 f.v.t.), trekkes frem som ett mulig bevis på at *ahiṃsā* var ett levende prinsipp allerede i før-vedisk tid¹³. I de tidlige vedaene er imidlertid *ahiṃsā* ikke vektlagt spesielt. Det er først når senteret for vedisk religion flytter seg østover langs Gangesdalen og kommer i kontakt med de asketiske *śramaṇa*-bevegelsene, grupper av asketer

⁹ Jacobsen, 2003:50

¹⁰ Reinvang, 20006:149

¹¹ Reinvang, 2006

¹² Reinvang, 2006

¹³ Jacobsen, 2003

som velger bort samfunnet for å streve etter sann viten gjennom meditasjon og asketiske øvelser, at *ahimsā* kommer inn i den vediske tradisjonen. Det er i *Upanishadene*, den yngste delen av Veda *śramaṇa*-tradisjonens påvirkning kommer til uttrykk. Denne siste tekstgruppen av Veda ble komponert fra 600-tallet f.v.t., og viser på mange måter hvordan nye religiøse retninger absorberes inn i den vediske tradisjonen.¹⁴

I spørsmål om *ahimsā* utviser Gandhi sin pragmatiske tilnærming som politikermunk. Det er ikke sånn at alt liv er hellig for enhver pris. I en artikkel i *Young India* i 1928¹⁵, argumenter han for situasjoner der det å drepe dyr kan være *ahimsā*; for å ende lidelse, eller for å beskytte landsbyens avlinger mot plagsomme aper.

Gandhi og Bhagavadgita

Gandhi ble født inn i en vishnuittisk familie, men det var først under studietiden i London at han gjennom møte med *The Theosophical Society* for alvor begynte å interessere seg for både hinduistiske og andre religiøse tekster¹⁶. Blant annet ble han oppmuntret til å lese *Bhagavadgita* i engelsk oversettelse. *Bhagavadgita*, som kanskje er den mest kjente teksten i *Mahabharata*, omhandler Prins Arjunas dilemma og samvittighetskvaler i det han skal til å gjennomføre det store slaget mot sine slektninger på sletta Kurukshetra. Vognføreren hans, guden *Krishna*, som også er en *avatāra* eller nedstigning av *Vishnu*, forklarer ham menneskenes plikter i livet, og understreker ”den absolutte forskjell mellom selvet og kroppen”¹⁷. Om du er kriger, er det din samfunnsdefinerte rolle å utføre vold. Du utfører bare din plikt, og det er god karma. Vektingen av plikt i *Bhagavadgita* kan brukes til å understreke hvordan teksttradisjonene følger hverandre og står i ett dialektisk forhold til hverandre. *Bhagavadgita* fremmer ”en kritikk av *śramaṇa*-tradisjonens forestilling om ikkebeskadigelse (*ahimsā*)”¹⁸. De asketiske ideene som entret vedaene i møtet med *śramaṇa*-tradisjonen, var rett og slett for lite samfunnskonserverende; det var nødvendig å finne argumenter for å akseptere vold.

¹⁴ Jacobsen, 2003:73

¹⁵ Gandhi, 1928

¹⁶ Wikipediabrukere, 2010:Mohandas Karamchand Gandhi

¹⁷ Jacobsen, 2003:89

¹⁸ Jacobsen, 2003:89

Gandhi, med sin vishnuittiske bakgrunn, anså *Bhagavadgita* som sin viktigste bok, og det er sagt at han leste fra den daglig. Gandhi gjør allikevel en viktig omtolkning av meningsinnholdet i *Bhagavadgita*, en operasjon som faktisk snur opp ned på tekstens intensjon. Gandhi sier at vi ikke skal forstå sletten Kurukshetra som ett fysisk slagsted i India, men som kamparenaen i alles sinn¹⁹. Kampen Prins Arjuna står ovenfor er den samme som alle mennesker må kjempe hver dag; kampen mot å gi etter for impulser til å uttøve vold; når vi er redde, føler oss urettferdig behandlet eller blir offer for vold. En kan kanskje si at Gandhi tolker *Bhagavadgita* som om den er skrevet *for* asketene i *śramaṇa*-tradisjonen, og ikke som ett tilsvarende på den påvirkningen de fikk på Veda.

I Khrishnas tale til Arjuna på Kurukshetra i *Bhagavadgita* er poenget at det er god karma å oppfylle sin plikt, fylle sin rolle i det store samspillet. For Gandhi forenes denne plikten med *ahimsā*, ikkebeskadigelse.

Satyagraha – passiv motstand?

En viktig grunn til Gandhis fremtredende rolle i historien, er hans sammensmelting av religiøs filosofi og ”politisk doktrine”. Gandhi mente at filosofien kunne og måtte få en praktisk manifestasjon i livet, noe som forsåvidt harmonerer godt med hinduismens rituelle, handlingspregede utfoldelse. *Satyagraha* var begrepet han selv brukte, ett begrep som enklest kan oversettes med ”å holde fast ved sannheten, dvs. Gud”²⁰. For Gandhi var det viktig å sette opp en skillelinje mellom passiv motstand og *Satyagraha*. Passiv motstand²¹ var ett engelsk begrep som på ingen måte dekket det virkemiddelet han fremmet. I beste fall kunne det beskrive en del av det for utenforstående målbare, men bak lå det et komplett religiøst og filosofisk rammeverk. Særlig viktig var det for Gandhi å ta avstand fra det ’passive’ i virkemiddelet. Passivitet springer ut av feighet, sier han, og *satyagraha* krever både mot og overbevisning.²²

For å synliggjøre det aktive valget som ligger for en *satyagrahi* og på den overbevisning som ligger bak, viser Gandhi til muslimsk historie; først viser han til en

¹⁹ Reinvang, 2006

²⁰ Jacobsen, 2003:244

²¹ ”passive resistance” i Gandhi, 1917b

²² Gandhi, 1917a

hendelse fra en konflikt mellom marokkanere og franskmenn²³, hvor marokkanerne, i det alt håp er ute, kaster seg fryktløst mot franske kuler istedet for å overgi seg, noe som fører til at de franske soldatene legger ned våpnene og jublende kaster seg rundt halsen på sine modige motstandere²⁴.

Gandhi understreker at eksemplet viser kraften som kan ligge i handlingen, men at muslimene i anekdoten ikke er å regne for *satyagrahi*. Til det mangler de den rette overbevisningen.

”De [...] hadde ingen kjærlighet i sine hjerter. En *satyagrahi* bærer ikke på uvilje, han ofrer ikke livet i sinne, men nekter å underkaste seg sin ”fiende” eller undertrykker, fordi han i seg har styrke til å lide. Han må derfor være modig i ånden, og tilgivende og omsorgsfull av natur.”²⁵

Hos Gandhi finner vi altså igjen *śramaṇa*-tradisjonens fokus på lidelse, parret med omsorg og tilgivelse. Og fordi det å avstå fra vold ikke er passivitet eller ikke-handling, men et aktivt valg og en handling, påvirker konflikthåndtering karma-regnskapet. Den som utøver vold får dårlig karma, og den som avstår blir kvitt dårlig karma. Ikkevold er en konsekvens av karmaloven.

Satyagraha og yoga

Gandhi kobler også det å være *satyagrahi* med yoga, og også her trekker han igjen tråder til den populære *Bhagavadgita*. En av grunnene til *Bhagavadgita*s popularitet, er at den åpner for flere frelsesveier. Erkjennelsesyoga, handlingsyoga og tilbedelsesyoga, alle med forståelsen av yoga ”som en disiplinert måte å oppnå et mål på”²⁶. Men yoga kan også forstås som en teknikk for å kontrollere kroppen og sinnet, sånn som den gjør i *Yogasūtra*²⁷. Det er kanskje begge disse forståelsene av yoga Gandhi har i tankene når han 17. april 1918, i en tale til befolkningen i Chikhodra oppfordrer bøndene ”å følge

²³ Antagelig konflikten som ledet frem til at fransk overherredømme i Marokko 1911-12?

²⁴ Gandhi, 1917a

²⁵ Gandhi, 1917a:7, min oversettelse

²⁶ Jacobsen, 2003:185

²⁷ Jacobsen, 2003

veiledningen fra *yama* og *niyama*”²⁸ og kle seg i lokalt produserte stoffer, fremfor bomullsklær produsert på britiske eller britisk-eide spinnerier.

Grunnen til at dette er så viktig for Gandhi, er selvfølgelig det at han ser at den britiske bomullsindustrien er en bestanddel i en utbyttersk system. Istedet for å produsere mat på egen jord, gjøres landsbyboere til bomullsbønder som selger råbomull billig møllene, for så å betale dyrt for ferdige produkter. Ved å peke på to av de åtte delene i en av de mest kjente yogatradisjonene fra *Yogasūtra*, den åttedelte yoga (*aṣṭāṅgayoga*), etisk adferd (*yama*) og anbefalte praksiser (*niyama*)²⁹ argumenterer Gandhi ovenfor tilhørerne til handling. Å bruke britiskproduserte bomullsklær er uetisk, for det er endel av det systemet som undertrykker. Det å *ikke* kjøpe klær av den typen er god karma. Dette er selvfølgelig også årsaken til at Gandhi kastet dressen og skjorta fra sine dager som jurist og ikledte seg den tradisjonelle indiske *dhotien* som han selv kunne spinne på sin *charkha*.

Salt og satyagraha

En av de virkelig store aksjoner og folkemønstringer av ikkevoldelig motstand , er den som i etterkant er kjent som ”The Salt Satyagraha”, eller ”March on Dandi” i 1930. Nå er det britenes saltskatt som er målet for Gandhis aksjon. Han velger saltet fordi det er noe alle trenger, men også fordi det er ett lokalt produkt som gjør det lett å synliggjøre overgrepet i beskattningen.

Aksjonen er eksemplarisk i det den oppnår stor oppmerksomhet i mediene. Gandhi anerkjenner medias rolle i den ikkevoldelige kampen, og holder pressen varm med stadige oppdateringer og pressemeldinger. Britenes harde håndtering av aksjonistene, som selvfølgelig ikke løfter en finger for å forsvare seg, går selvfølgelig ikke journalistene hus forbi. Gandhi fengsles sammen med nærmere 80,000 indere, men kampanjen videreføres. Etter en tid, og mye presseomtale over hele verden, slippes Gandhi fri til forhandlinger med britenes øverste leder i India, Viceroy Lord Irwin. Det er første gang de to møtes til forhandlinger som likeverdige. Motivasjonen for Salt

²⁸ Gandhi, 1918:442, min oversettelse

²⁹ Jacobsen, 2003

Satyagraha er som tidligere tuftet på en kombinasjon av Gandhis egne tolkninger av hinduistiske kjernebegreper, og klare politiske visjoner om økt indisk selvstyre.

Konklusjon

I det ovenforstående er det gjort ett forsøk på å uttrykke noe av det tankematerialet som ligger under Mohandas Karamchand Gandhis arbeid innenfor indisk politikk, og hinduistisk-filosofiske nyvinninger. For Gandhi er de hinduistiske tekster og praksiser rik på inspirasjonsmateriale, samtidig som det er tradisjon for å adoptere nytenkning inn i et eksisterende religiøst univers. Gandhi står m.a.o godt plantet i hinduistisk tradisjon når han argumenter for *satyagraha* med etablerte hinduistiske termer som *yama*, *ahimsā* og karma. Og det ikkevoldelige blir en konsekvens av karmaloven.

Epilog/Etterskrift

”A non-violent movement could not have halted Hitler's armies”³⁰. Ordene ble ytret da USAs president Barack Obama mottok Nobels fredspris i Oslo Rådhus i desember 2009. For Gandhi var kanskje spørsmålet heller hvordan en kunne møte Hitlers armeer med seg selv, det hinduistiske Selvet, i behold. ”I do not think that the world will be any better if British arms are victorious over the German through the means employed by the latter.”³¹ ”Hitlers will come and go. Those who believe that when the Fuhrer dies or is defeated his spirit will die, err grievously. What matters is how we react to such a spirit, violently or non-violently. If we react violently, we feed that evil spirit. If we act non-violently, we sterilize it.”³² Synd ikke vi får muligheten til å la de to utveksle meninger; det kunne ha vært spennende...

³⁰ Obama, 2009

³¹ Gandhi, 1941a:35

³² Gandhi, 1941b:61

Illustrasjoner

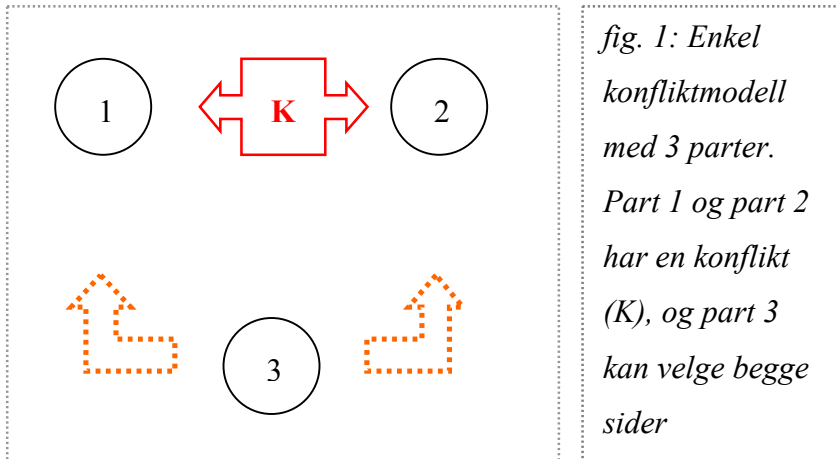

fig. 1

fig. 1: Enkel
konfliktmodell
med 3 parter.
Part 1 og part 2
har en konflikt
(K), og part 3
kan velge begge
sider

Litteratur

- Gandhi, M.K., *Letter to Shankarlal on 'Ideas About Satyagraha', September 2, 1917a*, fra *The Collected Works of Mahatma Gandhi (Electronic Book)*, New Delhi, Publications Division Government of India, 1999, 98 volumes, Vol. 16
<http://www.gandhiserve.org/cwmg/VOL016.PDF> (avlest 01. februar, 2010).
- Gandhi, M.K., *Satyagraha – Not passive resistance, September 2, 1917b*, fra *The Collected Works of Mahatma Gandhi (Electronic Book)*, New Delhi, Publications Division Government of India, 1999, 98 volumes, Vol. 16
<http://www.gandhiserve.org/cwmg/VOL016.PDF> (avlest 01. februar, 2010).
- Gandhi, M.K., *Satyagraha – Speech at Chikhodra, April 17, 1918*, fra *The Collected Works of Mahatma Gandhi (Electronic Book)*, New Delhi, Publications Division Government of India, 1999, 98 volumes, Vol. 16
<http://www.gandhiserve.org/cwmg/VOL016.PDF> (avlest 01. februar, 2010).
- Gandhi, M.K., *The Fiery Ordeal, Young India, 4-10-1928*, fra *The Collected Works of Mahatma Gandhi (Electronic Book)*, New Delhi, Publications Division Government of India, 1999, 98 volumes, Vol. 16
<http://www.gandhiserve.org/cwmg/VOL043.PDF> (avlest 07. februar, 2010).
- Gandhi, M.K., *Letter to Carl Heath, Sevagram, Wardha, January 25, 1941a*, fra *The Collected Works of Mahatma Gandhi (Electronic Book)*, New Delhi, Publications Division Government of India, 1999, 98 volumes, Vol. 80
<http://www.gandhiserve.org/cwmg/VOL080.PDF> (avlest 03. februar, 2010).
- Gandhi, M.K., *Letter to "The Times of India", Sevagram, Wardha, February 10, 1941b*, fra *The Collected Works of Mahatma Gandhi (Electronic Book)*, New Delhi, Publications Division Government of India, 1999, 98 volumes, Vol. 80
<http://www.gandhiserve.org/cwmg/VOL080.PDF> (avlest 04. februar, 2010).
- Jacobsen, Knut A., *Hinduismen* Pax Forlag A/S, Oslo, 2003
- Obama, Barack H., *Remarks by the President at the Acceptance of the Nobel Peace Prize Oslo City Hall, Oslo Norway* The White House Office of the Press Secretary, Washington, D. C., 2009
<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize>

- (avlest 08. februar, 2010).
- Reinvang, Rasmus, *Hinduisme*, fra *Logos og Dharma*, Neegaard, Gunnar (red.),
Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke, Bergen, 2006
- Weber, T. and Burrowes, R. J., *Nonviolence : an introduction* Victorian Association for
Peace Studies, Melbourne, 1991,
<http://www.nonviolenceinternational.net/seasia/whatis/book.php>
- Wikipediabrukere, *Ahimsa*, fra *Wikipedia, The Free Encyclopedia*,
<http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ahimsa&oldid=337065463>
(avlest 20. januar, 2010).
- Wikipediabrukere, *Bhagavadgita*, fra *Wikipedia, Den Frie Encyklopedi*,
<http://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Bhagavadgita&oldid=6549683>
(avlest 26. januar, 2010).
- Wikipediabrukere, *Mohandas Karamchand Gandhi*, fra *Wikipedia, The Free
Encyclopedia*,
http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Mohandas_Karamchand_Gandhi&oldid=340918267
(avlest 31. januar, 2010).
- Wikipediabrukere, *Satyagraha*, fra *Wikipedia, The Free Encyclopedia*,
<http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Satyagraha&oldid=338631075>
(avlest 31. Januar, 2010).